

→ Plan
Policy
Handlingsplan
Rutin
Instruktion
Riktlinje

VA-POLICY

Dokumenttyp Policy	Dokument-ID [Dokument-ID]	Datum för beslut 2023-06-20	Version 2023
Beslutsinstans Kommunfullmäktige	Dokumentansvarig Planeringschef	Ansvarig för uppföljning Kommunstyrelsen	Reviderad [Reviderad]
Dokumentet gäller VA-policy för Kristinehamns kommun, Kommunledningsförvaltningen, Miljö- och stadsbyggnadsförvaltningen och Tekniska förvaltningen			

Innehåll

ORDLISTA.....	3
I. Inledning.....	5
I.1 Bakgrund.....	5
I.2 Läsanvisning VA-planering	6
2. Principer.....	7
2.1 Övergripande principer	7
2.2 Principer inom allmänt VA.....	8
2.3 Dricksvatten	9
2.4 Spillvatten/Avloppsvatten	10
2.5 Dagvatten	11
2.6 Principer för enskilt VA.....	13
2.7 Behovsbedömning av kommunalt VA	13
2.8 I väntan på kommunalt verksamhetsområde	14
2.9 Kommunikation	15

ORDLISTA

Allmän VA-anläggning - VA-anläggning som kommunen har rättsligt bestämmande över och som har anordnats för att uppfylla kommunens skyldigheter enligt lagen om allmänna vattentjänster (LAV).

Avloppsvatten - Vatten som avleds i rörledning: spillvatten, processvatten, kylvatten, dränvatten, dagvatten och inläckage.

ARV - Avloppsreningsverk.

Bräddvatten - Avloppsvatten som vid enstaka tillfällen, som t ex vid överbelastning, avleds (bräddas) för att avlasta magasin, reningsverk eller ledning

Dagvatten - Ytligt avrinnande regnvatten och smältvatten.

Dräneringsvatten Grundvatten och nedträngande vatten från regn och snösmältning som avleds i dräneringsledning, dräneringsskikt eller dike.

Enskild VA-anläggning - VA-anläggning, eller annan anordning (om belastningen är lägre än 25 personekvivalenter kallas det för små avlopp) för vattenförsörjning eller avlopp, som inte är eller ingår i en allmän VA-anläggning.

Förnyelsetakt - Andel av total ledningslängd som förnyas under ett år

Gemensamhetsanläggning - Enskild VA-anläggning (se ovan) som inrättats för två eller flera fastigheter gemensamt.

Huvudman - den som äger en allmän VA-anläggning.

Verksamhetsområde - Det geografiska område inom vilket en eller flera vattentjänster har ordnats eller ska ordnas genom en allmän VA-anläggning.

Nödvatten är leverans av vatten för dryck, matlagning och personlig hygien utan att nyttja det ordinarie ledningsnätet t.ex. med tankar eller tankbilar. Nödvattenförsörjning motsvarar bara en liten del av den ordinarie dricksvattenförsörjningen.

Reservvatten - Dricksvatten som distribueras via det ordinarie ledningsnätet men från annan produktionsanläggning än den ordinarie. Reservvattenförsörjning motsvarar hela eller delar av ordinarie dricksvattenförsörjning.

Spillvatten – Förorenat vatten från hushåll (toalett, bad/dusch, disk och tvätt) och andra verksamheter (industrier, biltvättar och dylikt)

Skyddsnivå - Beroende på hur känslig en bäck, sjö, kustvik eller grundvattenförekomst är ställer kommunen olika krav på hur avloppsvatten ska renas i små avloppsanläggningar innan det släpps ut. Havs- och vattenmyndigheten tillhandahåller ett nationellt kartverktyg åt kommunerna som stöd i denna bedömning. Normal skyddsnivå och hög skyddsnivå är standardbeteckningar för hur höga reningskrav som ställs.

Miljö kvalitetsnormer (MKN) - Ett styrinstrument inom vattenförvaltningen. Normerna uttrycker den kvalitet en vattenförekomst ska ha vid en viss tidpunkt.

VA-försörjning - Begreppet omfattar dricksvattenförsörjning, spillvattenbortledning och rening samt dagvattenhantering.

Vattentjänstplan - Plan som beskriver den långsiktiga VA-planeringen och kan anpassas efter de specifika behov som finns i kommunen. Den ska också innehålla en särskild beskrivning av hur kommunens VA-anläggningar hanterar skyfall.

I. Inledning

I.1 Bakgrund

Dricksvatten är vårt viktigaste livsmedel och en fungerande hantering av vårt avloppsvatten en nödvändighet för att bevara våra sjöar och vattendrag. Vatten och avloppsverksamheten (VA) är en viktig infrastruktur och service för våra invånare, verksamheter och företag. Att VA-försörjningen är löst är nödvändigt för en god samhällsutveckling och är av mycket stor betydelse för den enskilda människans vardag. För att säkra ett långsiktigt och framtida hållbart samhälle behöver kommunen arbeta strategiskt med VA-frågor.

VA-planering i Kristinehamns kommun ska ge en heltäckande och långsiktig planering för hela kommunens VA-försörjning, dvs. både inom och utanför nuvarande VA-verksamhetsområden. VA-planeringen ska ge förutsättningar för all kommunal verksamhet inom sakområdet, det vill säga huvudmannaskap för allmänt VA såväl som myndighetsutövning och kommunal planering. Vattentjänstplanen ska vara ett styrmedel med syfte att genomföra åtgärder inom VA-försörjning på ett hållbart och effektivt sätt.

Kommunfullmäktige har det övergripande ansvaret för VA-försörjning inom en kommun, där tas beslut om den kommunala VA-taxan samt omfattning och avgränsning av kommunens verksamhetsområde. I Kristinehamns kommun delas det totala ansvaret för VA mellan kommunstyrelsen, tekniska nämnden och miljö- och byggnadsnämnden. Kommunstyrelsen svarar för den övergripande bebyggelseplaneringen samt beslut om taxa och verksamhetsområde. Tekniska nämnden är VA-huvudman för den allmänna VA-försörjningen och ansvarar för drift och utbyggnad av densamma. Miljö- och byggnadsnämnden ansvarar för tillstånd och tillsyn enligt miljöbalken samt bygglov. Miljö- och byggnadsnämnden fattar beslut om tillstånd och försiktighetsmått för nya avloppsanläggningar samt utövar tillsyn på små avloppsanläggningar. Miljö- och byggnadsnämnden ansvarar även för löpande tillsyn enligt livsmedelslagen på kommersiella och offentliga vattentäkter och vattentäkter som tillhandahåller minst 10 kubik dricksvatten per dygn eller försörjer minst 50 personer med dricksvatten. Kommunens VA-planering ska i lämplig omfattning samordnas med kommunens olika förvaltnings/styrelser/nämnder utifrån dess olika ansvarsområden och utgöra ett underlag till den kommunomfattande översiktsplanen för att ge förutsättningar både för kommunens bebyggelseplanering och för hantering av mark- och vattenområden.

Detta dokument är en VA-policy för Kristinehamns kommun. I VA-policyn anges vägledande principer för det övergripande VA-arbetet i syfte att visa hur kommunen avser säkerställa en långsiktigt hållbar vatten- och avloppsförsörjning (VA-försörjning) utifrån de lokala förutsättningarna. VA-policyn ger stort utrymme åt frågeställningar som i nuläget innebär särskilt stora utmaningar. VA-policyn har tagits fram med utgångspunkt i den tidigare utformade VA-översikten och genom förvaltningsövergripande arbete.

Utgångspunkten i VA-policyn är även de lagkrav som gäller inom VA-försörjningen, exempelvis miljöbalken, lagen om allmänna vattentjänster, plan- och bygglagen och olika förordningar och föreskrifter (t.ex. för dricksvatten). Det finns även olika nationella och regionala miljömål som ska beaktas liksom lokala mål och visioner. Se VA-översiktens kapitel *Omvärldsfaktorer och befintliga planer* för vidare beskrivning.

Vid tillämpning av denna policy ska hänsyn tas till vad som är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt, i synnerhet där ordet ”bör” används.

VA-policyn bör fastställas av kommunfullmäktige då den är av principiell karaktär och av större vikt samt av stort allmänt intresse. Aktualitetsförklaring eller revidering av VA-policyn bör ske vart fjärde år.

I nästa steg av planeringen, vattentjänstplanen, ska framtagna ställningstaganden omsättas i åtgärder inom och utanför verksamhetsområdet för vatten och avlopp.

1.2 Läsanvisning VA-planering

Begreppen VA-policy, VA-plan och VA-strategi har använts genom åren i lite olika betydelser, och även idag kan de ha olika betydelse i olika kommuner. I vattenmyndigheternas åtgärdsprogram enligt ramdirektivet för vatten anges att ”kommunerna behöver utveckla vatten- och avloppsvattenplaner i samverkan med länsstyrelserna”. Det har dock inte funnits någon vedertagen definition av dessa begrepp, vare sig i lagstiftning eller i någon branschstandard.

I Rapport 2009:07 från Länsstyrelsen i Stockholms län, Kommunal VA-planering - Manual med tips och checklistor, maj 2009, används begreppen VA-policy och VA-plan i en väl definierad betydelse. Manualen var tänkt som ett stöd och en vägledning för kommuner som såg behovet av en övergripande planering av vatten- och avloppsförsörjningen. Havs- och vattenmyndigheten valde 2014 att ta fram en vägledning för kommunal VA-planering som bygger på den manual som Länsstyrelsen i Stockholms län tog fram. I vårt arbete har vi hitintills valt att utgå ifrån Havs- och vattenmyndighetens vägledning för kommunal VA-planering (2014). Det skedde dock förändringar i lagen om allmänna vattentjänster (LAV) från och med den 1 januari 2023. Bland annat innebär det att kommunerna ska ha en aktuell vattentjänstplan. Svenskt vatten släppte i december 2022 en vägledning som utgår från Havs- och vattenmyndighetens vägledning från 2014 och har kompletterat vägledningen med de faktorer som omnämns i förarbeten och beslut. Kristinehamns kommun kommer i det fortsatta arbetet med vattentjänstplanen att följa den nya vägledningen.

VA-planering i Kristinehamns kommun består av olika delar och genomförs stegvis, se figur nedan

VA-översikten, är ett sammanställt faktaunderlag för VA-situationen i kommunen. VA-översikten syftar till att ge en översiktlig analys av de befintliga förutsättningarna och problemställningarna som finns för VA-försörjning i Kristinehamns kommun.

VA-policyn, detta dokument, är de politiska ställningstaganden som styr Kristinehamns kommun mot en hållbar VA-försörjning. VA-policyn innehåller vägledande principer för VA-planering och syftar till att utgöra ett stöd för förvaltningarnas hantering av VA-frågor.

Vattentjänstplanen är den handlingsplan som blir resultatet när VA-policyn tillämpas på VA-översikten och blir i praktiken en prioriteringslista för hur VA-försörjningen ska utvecklas.

2. Principer

VA-policyn, detta dokument, är de principiella politiska ställningstaganden som styr Kristinehamns kommun mot en hållbar VA-försörjning. VA-policyn innehåller vägledande principer för VA-planering och syftar till att utgöra ett stöd för förvaltningarnas hantering av VA-frågor.

De politiska ställningstagandena presenteras gruppvis via vägledande principer kring kommunens hantering av VA-försörjning. VA-policyns vägledande principer ska ligga till grund för framtida beslut inom VA-försörjningen i Kristinehamns kommun och ska därför omsättas till åtgärder i nästa skede. De vägledande principerna som anges i VA-policyn rör olika delar av den VA-försörjning som sker i kommunen. De vägledande principerna har ingen inbördes prioriteringsordning. Principer är skrivna i **blå (fet)** kursiv text för att synas tydligt. Direkt efter varje princip anges varför kommunen har principen och vad det ger för konsekvenser. Det finns även anmärkningar under principer där extra förklaring anses nödvändig. Förhoppningen är att genom att beskriva bakgrunden och konsekvenserna skapa en ökad förståelse för kommunens hantering av VA-frågor.

2.1 Övergripande principer

Kristinehamns kommun ska ha en säker, klimatanpassad och hållbar VA-försörjning som bidrar till bebyggelseutvecklingen i kommunen. VA-hanteringen ska utformas och skötas så att människors hälsa tryggas och att påverkan på miljön minimeras.

2.1.1 Kommunen ska samverka med andra kommuner. Samverkan ska leda till hållbara och kostnadseffektiva VA-lösningar samt samstämmiga bedömningar av regelverket.

Varför: Gemensamma gränsöverskridande lösningar kan vara det bästa sättet att lösa stora VA-investeringar. Samstämmiga bedömningar av regelverket underlättar förståelsen och acceptansen hos invånare nära kommungränser.

Konsekvens: Kommunen behöver hålla en aktiv dialog med grannkommuner kring VA-försörjning. Genomföra eventuella gemensamma utbyggnader av allmänt VA. Verka för att det ska finnas en samsyn kring regler och krav för enskilda anläggningar.

2.1.2 Kommunen ska planera och bygga ut den allmänna VA-anläggningen för att kunna hantera långsiktiga klimatförändringar.

Varför: För att kommunen ska kunna fullgöra sin skyldighet enligt lag att ordna VA i ett större sammanhang där det behövs med hänsyn till skyddet av människors hälsa eller miljön måste långsiktiga klimatförändringars påverkan på den allmänna VA-anläggningen utvärderas.

Konsekvens: Utbyggnad av den allmänna VA-anläggningen behöver föregås av planering som grundar sig på utredning av långsiktiga klimatförändringars påverkan i allmänhet och framtida skyfalls påverkan i synnerhet. Skyfall och andra långsiktiga klimatförändringar är en kommungemensam problematik varför utredningen behöver spegla detta i allt från planering till genomförande. Enligt regler i vattentjänstlagen ska en skyfallsplan finnas för VA-huvudmannens anläggningar, där skydd för anläggningarna ska upprättas för att minska påverkan på VA-anläggningen vid skyfall.

2.1.3 Kommunen bör följa branschorganisationen Svenskt Vattens rekommendationer gällande VA-taxa.

Varför: Svenskt Vattens publikation ses som ett bra stöd till kommunen så att de föreskrifter för VA-taxa som tas fram på ett tydligt sätt uppfyller vattentjänstlagens krav.

Konsekvens: Kommunens taxeföreskrifter blir enklare att förstå, tillämpa och kommunicera.

2.1.4 Kommunens VA-verksamhet ska sträva efter att hålla jämn taxeutveckling genom långsiktig VA-planering och påverkan på ekonomin. En översyn av taxenivån ska ske varje år.

Varför: En jämn taxeutveckling skapar bättre förutsättningar för att klara kommande behov i VA-anläggningarna. Det ger även en tydlighet gentemot VA-kollektivet.

Konsekvens: Kommunen kan på ett mer ändamålsenligt sätt styra sin utvecklingstakt och får en bättre överblick över sin långsiktiga ekonomiska planering. VA-huvudmannen ges de ekonomiska förutsättningar för investeringar som behövs samtidigt som vattentjänstlagens krav om ekonomisk redovisning och skälig och rättvis fördelning av kostnaderna upprätthålls.

2.1.5 Inriktningen är att kostnadstäckningen via anläggningsavgifter bör vara heltäckande vid anslutning av nya fastigheter till den allmänna VA anläggningen.

Varför: Detta förhållningssätt har ett tydligt landsbygdsperspektiv eftersom det innebär att de utanför kommunalt verksamhetsområde inte ska behöva bidra till en service som endast ges till dem inom kommunalt verksamhetsområde. Anläggning av VA-ledningar med tillhörande anordningar är kostsamt och kommunens kostnadstäckning vid VA-utbyggnaden är avgörande för såväl ordning som takt av VA-utbyggnaden. Den andel av kostnaderna för VA-utbyggnad som finansieras via anläggningsavgifter brukar benämnas "täckningsgrad". Enligt 32§ LAV ska den genomsnittliga täckningsgraden för anläggningsavgifterna i en VA-anläggning inte överstiga 100%. Det finns ingenting som hindrar en kommun att besluta om en lägre täckningsgrad, men då måste kommunen täcka den resterande kostnaden genom högre bruksavgifter för hela VA-kollektivet. Möjligheten finns att använda särtaxa där kostnaderna för att anlägga VA avsevärt skiljer sig från den genomsnittliga kostnaden.

Konsekvens: Fördelen med en högre täckningsgrad är dels att kostnaderna för VA-verksamheten blir mer förutsägbara över tid, dels att de som är med och betalat avgifter i kollektivet idag inte behöver vara med och finansiera tillkommande fastigheters utbyggnad. En ökad utbyggnad innebär inte på samma sätt att bruksavgifterna måste höjas. En annan viktig faktor för kommunen är att trycket på utbyggnad av kommunalt VA ökar i kommunen, såväl inom tätorten Kristinehamn som inom utredningsområden i fritidshusbebyggelsen.

2.1.6 Inriktningen är att kostnadstäckningen via bruksavgifter bör vara heltäckande vid åtgärder (drift, underhåll och investeringar) i befintlig anläggning.

Varför: Alla kostnader som kommer av åtgärder i befintlig anläggning bör täckas så inte kommuninvånare med enskild VA-försörjning utanför det kommunala verksamhetsområdet ska bekosta en service som endast ges till dem inom det kommunala verksamhetsområdet. Detta förhållningssätt har ett tydligt landsbygdsperspektiv eftersom det innebär att de utanför kommunalt verksamhetsområde inte ska behöva betala sin egen anläggning samt bidra till en service som endast ges till dem inom kommunalt verksamhetsområde.

Konsekvens: VA-kollektivet, med sina abonnenter, klarar kostnader utan att tillföra medel via skattekollektivet.

2.2 Principer inom allmänt VA

Allmänt VA är det som ofta kallas kommunalt VA. Kommunen ordnar och driver VA-anläggningar för tillgodose behov enligt bestämmelser i vattentjänstlagen. I Kristinehamn ska följande principer vara styrande inom allmän VA-försörjning;

2.2.1 För en ekonomiskt hållbar utveckling ska kommunens VA-anläggning förnyas så att dess värde bibehålls.

Varför: För att på ett ansvarsfullt sätt förnyelseplanera och säkra dimensioner där det finns möjlighet att hämta kapacitet vid framtida exploateringar.

Konsekvens: Förnyelseplanering av vatten- och avloppsnätet skall ske utifrån ett helhetstänk där prioriteringsordning och antal meter ledningar som bör bytas per år baseras på en risk- och konsekvensanalys, där hänsyn speciellt tas till konsekvenserna vid ett rörbrott, material, ålder och skick på ledningarna. Vid dimensionering ta hänsyn till framtida exploateringar.

2.2.2 Den allmänna VA-anläggningens kapacitet ska säkerställas för nuvarande behov och framtida kapacitet

Varför: Kommunens översiktsplan har en tydlig inriktning där prioriteringen för förtätning och detaljplanering pekar på att Kristinehamn ska växa inåt med en önskad förtätning av stadskärna, med några undantag så som östra Vålösundet som är planerat att växa med mer bostäder och ytor för verksamhetsmark i Stensta och Kroksvik. I översiktsplanen pekas det ut även ut fyra utredningsområden i fritidshusbebyggelsen där det kan finnas potential för utveckling.

Konsekvens: Begränsningar i nuvarande kapacitet bör utredas för att klara den utbyggnad och förtätning som kommunen planerar. Detta kommer att ställa krav på **ökad** kapacitet i dricksvattenförsörjningen och att det skapas utrymme för hanteringen av avloppsvatten genom minskat inläckage och utbyggnad av Fiskartorpets avloppsreningsverk. Kommunen behöver därför också planera för utbyggnad av vatten- och avloppsledningar för dessa områden. Viktigt att ta i beaktande vid planerandet av resurser och påverkan på befintlig drift kommer att vara huruvida huvudledningarna och befintliga vattenverk påverkas. Nya dagvattenlösningar behöver också planeras. Detta kräver god samordning mellan olika avdelningar och projekt.

2.3 Dricksvatten

Dricksvatten av god kvalitet är avgörande för människors hälsa. I Kristinehamns kommun får 82 % av invånarna sitt dricksvatten från allmänna (kommunala) anläggningar. De övriga har enskild vattenförsörjning.

2.3.1 Kommunen bör skydda grundvattenförekomster som är potentiella dricksvattenresurser för allmän vattenförsörjning genom att upprätta vattenskyddsområden.

Varför: Kommunen kan i framtiden, i takt med befolkningsutvecklingen och klimatpåverkan, ha behov av fler dricksvattenresurser. Ett sätt att trygga framtidens vatten är att inrätta skyddsområden för viktiga vattenresurser. Platserna bör bestämmas med avvägning mot övriga intressen och bör arbetas in i framtida arbeten med översiktsplanen.

Konsekvens: Ställningstagandet gör det viktigt för kommunen att arbeta med grundvattenskydd. En reservvattenutredning behöver tas fram som en del i VA-planeringen. Det bör beskrivas var det går att göra stora uttag av yt- och grundvatten av bra kvalitet. Grusåsar och andra geologiska formationer av betydelse som kan fungera för konstgjord infiltration av ytvatten bör också finnas med i utredningen.

2.3.2 Bergsjöns vattentäkt med tillhörande grundvattenmagasin vid Sandköpings vattenverk ska även fortsatt vara kommunens huvudvattentäkt.

Varför: Behovet av rent dricksvatten är livsavgörande och kan inte kompromissas. För tillfället finns det ingen för syftet lämplig alternativ huvudvattentäkt som går att motivera ur ekonomiskt eller reningsperspektiv.

Konsekvens: Kommunen har fortsatt en trygg dricksvattenförsörjning i normalläge.

2.3.3 Nödvattenplan ska finnas för hela kommunen och vara känd av alla berörda

Varför: Om ordinarie dricksvattenförsörjning av någon anledning inte kan användas, behövs nödvatten. Att vara väl förberedd på störningar i dricksvattenförsörjningen är mycket viktigt.

Konsekvens: Ställningstagandet gör det viktigt för kommunen att arbeta med en nödvattenplan som beskriver hur dricksvattenförsörjningen ska gå till vid en nödsituation.

2.3.4 Kommunen bör arbeta för att hitta en lämplig reservvattentäkt.

Varför: Om ordinarie dricksvattenförsörjning av någon anledning inte kan användas, behövs reservvatten. Va-huvudmannens leveransskyldighet ger indirekta krav på tillgång till reservvatten. Idag saknas en reservvattentäkt om något skulle hända med vattentäkten eller vattenverksområdet. Reservvattenförsörjning ska motsvara hela eller delar av den ordinarie allmänna dricksvattenförsörjningen. Det behövs strategiska beslut kring detta.

Konsekvens: Ställningstagandet gör det viktigt för kommunen/VA-huvudmannen att arbeta för en reservvattentäkt.

Anmärkning: Det är skillnad på nödvatten och reservvatten, se ordlistan längst upp. Nödvattenförsörjning motsvarar bara en liten del av den ordinarie dricksvattenförsörjningen. Reservvattenförsörjning motsvarar hela eller delar av ordinarie dricksvattenförsörjning.

2.4 Spillvatten/Avloppsvatten

Avloppsvatten är ett samlingsnamn för vatten som på något sätt är påverkat av samhället. Spillvatten är den typ av avloppsvatten som är förorenat av bad, disk, tvätt och toalett. I Kristinehamns kommun får 82 % av invånarna sitt avloppsvatten omhändertaget i allmänna (kommunala) anläggningar. De övriga har enskild avloppsanläggning.

2.4.1 Mängden tillskottsvatten till avloppsreningsverken ska minskas.

Varför: Spillvattenledningsnätet tillförs i olika grad så kallat tillskottsvatten, vatten som inte hör hemma i spillvattennätet. Tillskottsvattnet kommer från regn, grundvatten, dräneringsvatten, ytvatten och snösmältning. Tillskottsvatten medför stora kostnader i form av underhåll, olägenheter i privata fastigheter, ökade reningsbehov, men också avseende miljöbelastning i form av bristande resurshushållning med kemikalier och energi.

Konsekvens: Arbeta strategiskt med att få bort tillskottsvatten i spillvattenledningar med en långsiktig planering utifrån prioriterade områden.

2.4.2 Bräddningar från spillvattenledningar, pumpstationer och avloppsreningsverk ska minskas.

Varför: Bräddvatten är spillvatten som är utspädd med annat vatten, exempelvis regnvatten eller vatten som har läckt in i avloppsledningarna och sedan släpps ut i en recipient orenat. Bräddning sker när ledningsnätet inte har tillräcklig kapacitet att leda bort allt vatten och kan innebära risk för smittspridning i badvatten och dricksvattentäkter.

Konsekvens: Fortsatt arbete med att minska tillskottsvatten till spillvattenledningsnätet. VA-huvudmannen behöver införa mätning på de punkter i systemet som bräddar.

2.4.3 Utforma riktlinjer och ansvar för fett- och oljeavskiljare.

Varför: Fett i ledningsnätet är ett stort problem i vissa områden. Det är viktigt att verksamheter som tillreder mat har en fettavskiljare installerad. Biltvättar har historiskt varit kopplat både på dagvatten och spillvattnet. Det finns ingen möjlighet för VA-huvudmannen att införa regler om fettavskiljare, då den tillhör fastighetens VA-installation, utan VA-huvudmannen kan bara kontrollera vad som släpps ut i förbindelsepunkten och ställa krav på det spillvattnet som släpps ut. För att en fastighetsägare inte ska släppa ut för mycket fett behövs en fettavskiljare och det är då fastighetsägarens ansvar att se till att inte stora mängder fett passerar förbindelsepunkten.

Konsekvens: Det behövs riktlinjer för hur arbetet ska bedrivas tillsammans med miljö och hälsa och tekniska förvaltningen då det saknas rutiner och struktur för detta idag.

2.5 Dagvatten

Dagvatten är också ett avloppsvatten. Dagvatten är regn- och smältvatten. Dräneringsvatten är vatten som leds bort från marken, till exempel under byggnader.

2.5.1 Hållbar dagvattenhantering ska eftersträvas.

Varför: För att utveckling i den fysiska miljön ska bidra till att både minska mängden dagvatten och minska mängden näringsämnen och miljögifter som tillförs våra vattendrag och sjöar.

Konsekvens: Det innebär att man inom samlad bebyggelse försöker efterlikna naturens sätt att ta hand om dagvattnet genom avdunstning, fördröjning eller infiltration i mark. Detta innebär att dagvatten bör infiltreras och fördröjas så nära källan som möjligt. Det är därför viktigt att dagvattenhanteringen utreds ordentligt i detaljplanearbetet och att det skapas plats för det dagvatten VA-huvudmannen är skyldig att ta hand om enligt vattentjänstlagen. Även skyfallsplanering för VA-huvudmannens anläggningar kan påverka detaljplanearbetet.

2.5.2 Vid åtgärder för industriområden samt i/intill transportgata och bilgata (vägfunktioner enligt kommunens trafikplan, 2017) ska det bebyggas så att dagvattnet renas för att reducera föroreningar. På lång sikt eftersträvas liknande rening av dagvattnet vid åtgärder i/intill lokalgator.

Varför: Dagvattnets innehåll av föroreningar varierar från plats till plats och beroende på årstid. Generellt sett är föroreningsinnehållet störst från trafikleder och industriområden och minst från villabebyggelse. Föroreningar i dagvatten blir alltmer uppmärksammade av lagstiftningen.

Konsekvens: Kommunen bör arbeta med dagvattenhantering för att fördröja och reducera föroreningsinnehåll. Detta förutsätter att dagvattenanläggningarna byggs på ett sådant sätt att föroreningar kan brytas ner eller omhändertas lokalt. Det är då viktigt att det ges plats för denna hantering i kommande detaljplaner.

2.5.3 Dagvatten ska hanteras så att allvarliga översvämningar och skador på byggnader och anläggningar kan undvikas.

Varför: Att skydda samhället mot allvarliga konsekvenser och översvämningar till följd av skyfall, stigande vattennivåer i sjöar och vattendrag är en fråga för hela samhällsplaneringen och inte en fråga specifikt för Tekniska förvaltningen. Planeringsavdelningen har haft ett uppdrag att ta fram

en översvämningsplan i samband med detta arbete har skyfallskarteringar för samtliga tätorter tagits fram.

Konsekvens: Efter att skyfallsriskerna analyserats tillsammans med övriga risker i samhället kan en fortsatt modellering visa hur olika åtgärdsalternativ påverkar en översvämningshändelse och få ett mer översvämningsståligt samhälle. I kommande arbete med vattentjänstplanen ska kommunen bedöma vilka åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna va-anläggningarna ska fungera vid en ökad belastning på grund av skyfall.

2.5.4 Vid lokalisering av ny bebyggelse ska hänsyn tas till risken för översvämning och till behovet av utrymme för fördröjning och rening av dagvatten.

Varför: Utmaningar i form av ett förändrat klimat med ökad nederbörd tillsammans med att vi har som mål att förtäta staden ställer ökade krav på hur dagvattnet ska hanteras. Att öka maxkapaciteten i befintligt ledningsnät för att klara av framtidens flödestoppar är inte alltid tekniskt möjligt eller ekonomiskt försvarbart. En hållbar dagvattenhantering kännetecknas av en ”trög” avrinning, infiltration så långt som möjligt, stor flödeskapacitet för Extremsituationer via öppna dagvattenlösningar samt en höjdsättning som skyddar bebyggelsen från översvämningar.

Konsekvens: Översvämningsriskerna analyseras på förhand vilket innebär att åtgärder kan vidtas i så hög utsträckning som möjligt. Det är då viktigt att det ges plats för denna hantering i kommande detalplaner.

2.5.5 Dagvattnet bör utnyttjas för att skapa vackra vattenmiljöer där det finns möjlighet utifrån platstillgång och ekonomi.

Varför: Öppna dagvattensystem kan avleda mycket större flöden än rörsystem. I Kristinehamn finns idag endast ett fåtal öppna dagvattenanläggningar.

Konsekvens: Det kan vara både ekonomiskt såväl som estetiskt intressant med öppna dagvattenlösningar. Kommunen bör överväga att, i de områden som idag helt saknar dagvattenledningar, anlägga sådana dagvattenlösningar.

2.5.6 Kommunen ska aktivt arbeta med att koppla bort dag- och dräneringsvattnet från allmän spillvattenledning

Varför: Det är viktigt att arbeta med rättkoppling av dagvatten för att komma tillrätta med bräddningar på ledningsnätet och mängden tillskottsvatten till reningsverket.

Konsekvens: Efter en riktad insats från VA-avdelningens sida är nästan alla kommunala fastigheter rättkopplade, endast enstaka byggnader finns kvar i områden med problem att lösa dagvattenfrågan utan att göra större insatser i ledningsnätet.

2.5.7 Ansvarsfrågan för dagvattenhanteringen i kommunen ska vara tydlig. Samarbetet över förvaltningsgränser ska vara väl utvecklat.

Varför: Nyckeln till en skyfallstålig stad är att skapa ytor där en översvämning kan ske utan allvarliga konsekvenser och med en höjdsättning som leder vattnet rätt.

Konsekvens: För att åstadkomma effektiva lösningar måste arbetet ske i nära samverkan mellan förvaltningarna för samhällsplanering, bygglov, park, gata, miljö och VA.

2.5.8 Dimensionering av dagvattenanläggningar och dagvattenledningar ska ske utifrån tydliga, genomarbetade, riktlinjer och ska därför följa Svenskt vattens rekommendationer.

Varför: Dagvattensystemet är generellt underdimensionerat mot dagens krav. De flesta ledningsstråken är dimensionerade för 2-årsregn efter de principer som rådde för 40 år sedan.

Konsekvens: Planering för ett dagvattensystem som blir mer anpassat för dagens behov och framtidens utmaningar.

2.6 Principer för enskilt VA

Utanför kommunalt VA ordnas och drivs vatten-/avloppsanläggning i egen/privat regi. I Kristinehamn ska följande principer vara styrande utanför allmän vatten- och avloppsförsörjning;

2.6.1 Tillsynsarbete, förutom att säkerställa att lagar och myndighetskrav uppnås, planeras och genomförs i syfte att bidra till kommunal VA-planering.

Varför: Små avloppsanläggningar med bristfällig rening på grund av ålder eller utförande kan vara en risk för människors hälsa om bakterier når yt- och grundvattnet. De avlopp som har dålig reningsförmåga riskerar också att förorena ytvatten samt i viss mån bidra till övergödning genom tillskott av näringsämnen såsom kväve och fosfor.

Konsekvens: Tillsyn av enskilda avlopp ska prioriteras till de områden med störst behov som inte avses byggas ut med allmänt VA eller som avses byggas ut men där väntetiden för utbyggnad är mer än 12 år.

2.6.2 Större enskilda vattentäkter bör ha aktuella vattenskyddsområden och skyddsföreskrifter

Varför: Ett sätt att trygga framtidens vatten är att inrätta skyddsområden för viktiga vattenresurser.

Konsekvens: Kommunen måste genom sitt tillsynsarbete bistå vägledning för de större dricksvattentäkter som kommunen anser bör ha skyddsföreskrifter.

Anmärkning: Med större enskilda vattentäkter syftas till de regler som finns i livsmedelverkets föreskrifter om dricksvatten (LIVSFS 2022:12).

2.7 Behovsbedömning av kommunalt VA

Kommunen har ett planeringsansvar även utanför verksamhetsområdet. VA-planeringen ger möjlighet till en samlad bedömning av var, när och i vilken ordning den allmänna VA-anläggningen behöver byggas ut och var andra lösningar är mer lämpliga.

2.7.1 Vid prioritering av områden för utbyggnad av den kommunala VA-anläggningen behöver både behov och möjligheter vägas samman så att en samlad bedömning av områden kan erhållas.

Varför: Behovsbedömningen ger möjlighet att planera för en långsiktigt hållbar VA-försörjning i områden som idag inte berörs av de allmänna vattentjänsterna. Inte minst VA-försörjningen i så kallade omvandlingsområden ställer höga krav på planering. Utbyggnadsbehovet är stort och planering för VA-utbyggnad blir en viktig del av vattentjänstplanen.

Konsekvens: Behovsbedömningen sker i flera steg. I steg ett genomförs ett urval av potentiella §6 områden ”större sammanhang” tillsammans med förutsättningar på platsen utifrån hälsa och miljö. Bedömningar om vilka områden som föreslås erhålla allmän VA försörjning sker utifrån följande utgångspunkter;

- Urval av potentiella §6 områden utifrån:

- GIS-analys i syfte att identifiera de områden i Kristinehamns kommun bedöms utgöra bebyggelse i ett större sammanhang. (100 meter mellan husen och 30 hus i grupp). Särskilt utsatta områden kan ha ett behov ur miljö och hälsosynpunkt även vid mindre grupperingar av hus ex. förekomst av flodpärlmussla eller närhet till kommunal dricksvattentäkt. Även *närhetsprincipen* ska bedömas i detta skede dvs om enstaka fastigheter i närheten av ett framtida verksamhetsområde anses planmässigt och i övrigt ha ett så nära samband med bebyggelsen inom tillkommande verksamhetsområde att fastigheternas VA-frågor ska lösas i det större sammanhanget med denna bebyggelse.
- Bedömning om behoven ur hälso- och miljösynpunkt kommer att förbättra VA-situationen i området
- Förutsättningar för dricksvattenförsörjning (dricksvattenkvalitet, grundvattenförutsättningar, råvatten, badplatser och markens förutsättningar)
- Känslighet recipient och naturmiljö (VISS & hotade arter)
- En bedömning om området kan försörjas med enskilda anläggningar som kan godtas med hänsyn till människors hälsa och miljön ska göras.

I det andra steget sker en prioriteringsordning för utbyggnad, här tillkommer ett antal möjlighetsaspekter som indirekt hänger samman med vatten och avlopp och som måste vägas in; *Basfaktor, Samhälle, Teknik & Miljö*. Det andra steget i bedömningsmodellen fastställer en inbördes prioriteringsordning mellan de områden som bedöms utgöra §6-områden enligt steg ett. Det genomförs med hjälp av ett antal kriterier som poängsätts för respektive område.

När samtliga klusterområden har bedömts, poängberäknats och en preliminär prioriteringsordning för utbyggnad finns kan dock prioriteringsordningen ändras ifall förutsättningarna ändras eller att det finns andra omständigheter som påverkar och som medför en förnyad bedömning av ett område. Ytterligare faktorer som behöver tas hänsyn till innan en slutgiltig utbyggnadsplan finns framtagen kan bland annat vara;

- Osäkerheter i underlaget förekommer alltid och det kan behöva värderas parallellt med den slutgiltiga prioriteringen. I vissa fall kan det vara lämpligt att flytta fram tiden för utbyggnaden om ytterligare utredning av kritiska faktorer anses nödvändiga.
- Ny information och förändringar i allmänhet kan föranleda omprioritering, exempelvis på grund av förändrad permanentgrad och avloppsstatus. Sannolikt handlar det här om att ett område med låg prioritet kan få en högre prioritet.

En samlad bedömning av vilka områden som föreslås erhålla allmän VA-försörjning och en prioriteringsordning för utbyggnad beslutas i den kommande vattentjänstplanen.

2.8 I väntan på kommunalt verksamhetsområde

Det är kommunfullmäktige som tar beslut var utvidgning av ett verksamhetsområde ska ske. Både före och efter ett sådant beslut sker ett utrednings- och beredningsarbete vilket innebär att processen kan ta ett antal år. I väntan på utbyggnaden ska följande principer vara styrande;

2.8.1 I områden där allmänt VA planeras inom en 12-årsperiod ska kraven på enskilda anläggningar vara rimliga i relation till omfattningen av problemet och tiden tills att allmänt VA blir tillgängligt enligt vattentjänstplanen.

Varför: Alltför omfattande åtgärder inom dessa områden är inte ekonomiskt försvarbara, varken för den enskilde fastighetsägaren eller för kommunen.

Konsekvens: I områden där allmänt VA planeras kan det bli aktuellt att avvakta med förelägganden så länge det inte innebär olägenhet för människors hälsa eller miljön, exempelvis ett direktutsläpp. Insatsen ska vara skälig och anpassas till riskbild och tidpunkt för anslutning. Tillstånd kan vara tidsbegränsade med krav att ansluta sig till kommunal anläggning när förutsättningar finns. Bygglov ska kunna ges om en tillfredsställande lösning finns. Miljö- och byggnadsnämnden avgör vad som är rimligt i varje enskilt fall.

Anmärkning: Områdenas prioritering i vattentjänstplanen avgör på vilket sätt ställningstagandet kan tillämpas. När i tiden allmänt VA kan förväntas sätter ramarna för vad som är rimligt att kräva/göra inom aktuellt område.

2.9 Kommunikation

VA-planering är komplext. Via en tydlig kommunikation kan fastighetsägare och andra aktörer i kommunen få en bättre och mer enhetlig information i frågor som rör VA-planering. Därtill är syftet att medborgare ska ges bättre service i VA-frågor.

2.9.1 Kommunen ska via vattentjänstplanens samråd, granskning och sedermera beslutad plan kommunicera till medborgarna vilka områden som inom överskådlig framtid inte är aktuella för anslutning till allmän VA-försörjning, vilka områden där anslutning kan komma att bli aktuell på sikt samt i vilka områden anslutning planeras.

Varför: Den 1 januari 2023 trädde en ny lag i kraft som syftar till att skapa förutsättningar för långsiktigt hållbara vatten- och avloppslösningar genom att behovet av en allmän vattentjänst ska kunna bedömas på ett mer flexibelt sätt av kommunen. Varje kommun ska ha en aktuell vattentjänstplan som visar kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses.

Konsekvens: Kommunen ska ta fram en vattentjänstplan om hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses på lång sikt.

2.9.2 Kommunens arbete med frågor som rör VA-försörjning ska kommuniceras löpande till medborgarna.

Varför: Genom att arbeta aktivt med information hoppas kommunen skapa motivation att vidta åtgärder innan de föreläggs.

Konsekvens: Kommunen måste börja arbeta mer aktivt med information och lägga resurser på t.ex. va-rådgivning. Det innebär också att kommunen ska ha kunskap om de enskilda anläggningars status och om utvecklingen av ny teknik och nya produkter.

2.9.3 Kommunen ska tydliggöra och kommunicera den nytta som erhålls för VA-avgiften.

Varför: För att inte enbart kommunicera en kostnad. Det är viktigt att fastighetsägare inom en VA-anläggning förstår det miljöarbete kommunen utför med att ta hand om spillvatten och dagvatten samt förse fastigheterna med vårt viktigaste livsmedel.

Konsekvens: Kommunen kommunicerar tydligt den nytta man som abonnent får av sin VA-avgift.

2.9.4 Bestämma former och ansvar för VA-rådgivning till VA-samfällighetsföreningar i kommunen.

Varför: Information och rådgivning är viktiga verktyg. Att få fastighetsägare att frivilligt åtgärda sina undermåliga avlopp är kostnadseffektivt jämfört med att tvinga fram åtgärder via föreläggande. Genom omvärldsbevakning bidra till utveckling av nya lösningar i kommunen.

Målet med en rådgivning är att miljöstatusen i våra vattenförekomster ska förbättras samt att medborgare ska känna sig väl insatta i de va-frågor som de berörs av.

Konsekvens: Att arbeta med va-rådgivning kräver att kommunen organiserar sitt sätt att arbeta så att det stärker relationen till de som är ansvariga för att åtgärda avloppen. Arbetet med va-rådgivning kräver personella resurser.

Anmärkning: Det är inte lätt att bara kommunicera t ex kring små avloppslösningar vid va-rådgivning. Andra typer av va-frågor kopplar direkt till detta. I många fall behöver man ha klarlagt frågor om allmän va-utbyggnad, detaljplaner, bygglov och dricksvattenförsörjningen för att komma vidare med att åtgärda de enskilda avloppen. Därför krävs i många fall en förvaltningsövergripande dialog och kanske t o m samarbete för att få till en effektiv va-rådgivning.